

บทคัดย่อ

ส่วนประกอบและส่วนประนีตสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมไทยเป็นหลักฐานทางอารยธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมของไทยในยุคต่าง ๆ รูปแบบเฉพาะทางสถาปัตยกรรมนั้นแสดงออกได้หลากหลายวิธี รวมทั้งการแสดงออกด้วยส่วนประกอบและส่วนประนีตสถาปัตยกรรม ซึ่งมีส่วนประกอบหลักหรือส่วนประกอบพื้นฐาน พร้อมด้วยส่วนประดับและส่วนประนีตสถาปัตยกรรม ท่ามกลางปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของการออกแบบส่วนประกอบและส่วนประนีตสถาปัตยกรรม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกนั้นเป็นเหตุปัจจัยอันสำคัญที่ทำให้เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยถูกลดทอน หรือสูญหายไปจากมโนทัศน์ของสถาปนิกไทย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนในการออกแบบสถาปัตยกรรม หรือการสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ หรืออาจเป็นเพียงปัญหาการละเลยของสถาปนิกไทยต่อการสืบสานและพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมไทย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี หลักการ และแนวทางการออกแบบงานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ พร้อมกับการพัฒนากรอบแนวคิดวิจัยที่ประกอบด้วย แนวคิดหลัก ๆ และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ 2) สำรวจงานสถาปัตยกรรมภาคสนามในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เป็นงานกรณีตัวอย่าง และงานที่มีความโดดเด่นตามแนวคิดหลัก ๆ และสาระสำคัญ 3) ศึกษาแนวคิดของสถาปนิกและนักวิชาการ ทั้งแนวคิดเบื้องหลัง แรงบันดาลใจ ปัจจัยและทิศทางที่นำไปสู่การสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรม 4) ศึกษาระดับความคิดเห็นของสถาปนิกทั่วไปในวงการวิชาชีพ 5) ศึกษาระดับความคิดเห็นของคนทั่วไป 6) นำเสนอข้อสรุปจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลของการวิจัย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อการนำผลสรุปไปใช้ในการสร้างสรรคส่วนประกอบและส่วนประนีตสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ และข้อเสนอแนะต่อการวิจัยต่อไป

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด โดยสรุปแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) ภาพรวมและโครงสร้าง ภาพรวมมีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด ในขณะที่ระบบโครงสร้าง/การก่อสร้าง มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด

2) ส่วนประกอบหลัก/พื้นฐาน ได้แก่ (1) ซุ้มทางเข้า มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการสืบสานมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด (2) ช่องแสง ประตู หน้าต่าง มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการสืบสาน

มากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด (3) ลาน/ระเบียง/ชาน นอกชาน มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้า
ข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด (4) การยกพื้น ฐานอาคาร บัวฐาน
อาคาร มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด (7)
เสา/บัวหัวเสา มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการสืบสานมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด
(8) พะไลและแผงกันแดด มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำ
ใหม่น้อยที่สุด (9) ค้ำยัน มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำ
ใหม่น้อยที่สุด

3) ส่วนประดับ/ส่วนประณีตสถาปัตยกรรม ได้แก่ (1) ภาพรวมของการประดับ การจัด การเลือกใช้วัสดุ มีกรณี
รูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่ายการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด (2) การสร้างสรรค์
งานทัศนศิลป์ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม มีกรณีรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการสืบสานมากที่สุด และมีกรณีที่เข้าข่าย
การคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด

โดยภาพรวมพบว่าการสร้างสรรค์ส่วนประกอบและส่วนประณีตสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ผลการวิจัยได้
ชี้ให้เห็นในประเด็นการปรับเปลี่ยนที่เด่นชัดที่สุด และประเด็นการการสืบสานรองลงมา ดังนี้

1) ประเด็นการปรับเปลี่ยน ได้แก่ (1) ภาพรวม: รูปลักษณ์ ส่วนประกอบ การจัดวาง การเลือกวัสดุ (2) ระบบ
โครงสร้าง/การก่อสร้าง (3) ลาน/ระเบียง/ชาน นอกชาน (4) การยกพื้น ฐานอาคาร บัวฐานอาคาร (5) พะไลและแผงกัน
แดด (6) ค้ำยัน (7) การประดับ การจัดวาง การเลือกใช้วัสดุ

2) ประเด็นการสืบสาน ได้แก่ (1) ซุ้มทางเข้า (2) ช่องแสง ประตู หน้าต่าง (3) เสา/บัวหัวเสา (4) การสร้างสรรค์
งานศิลปะ: จิตรกรรม ประติมากรรม

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าประเด็นท้าทายของการวิจัยต่อไปนั้น คงจะต้องทำการค้นหาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้
ลักษณะไทยสมัยใหม่เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ซึ่งงานออกแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ณ ห้วงเวลานี้ และผลของ
การวิจัยได้ช่วยชี้ชัดไปในแนวทางของมิติของการปรับเปลี่ยนและมิติการสืบสานเป็นประเด็นหลัก อย่างไรก็ตาม การ
ค้นหาคุณค่าแท้ของสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของคนไทยนั้นเป็น
ประเด็นสำคัญที่จะต้องค้นหาค้นต่อไป โดยไม่เพียงเป็นการทวนระลึกถึงสถาปัตยกรรมไทยในอดีตแต่เพียงอย่างเดียว

คำสำคัญ:

ส่วนประกอบและส่วนประณีตสถาปัตยกรรม (architectural features and refinement) ; ส่วนประกอบหลัก/พื้นฐาน
(components / elements) ; ส่วนประดับ/ส่วนประณีตสถาปัตยกรรม (ornament / refinement)

ABSTRACT

Architectural Features and Refinement

Thai architecture serves as an artistic documentation of the cultural heritage in each respective era. Thai architectural style comes in multiple representations through its features and refinement. Present conditions look rather different from what they once were; some of what has been in the past has since been transformed, including the teachings of Thai architectural style. In the midst of this transitional phenomenon in Thai architectural identity, it can be said that western influence has exerted a great impact resulting in the demise of such identity. As such, this impact can be felt as a manipulated perspective on architectural design -- the creation of a modern Thai architectural identity. Yet, this may also be the result of the negligence of Thai architects in carrying on and developing the cultural heritage of Thai architecture. However, the desire to relive such cultural roots is not enough to create an identity for modern Thai architecture, especially when it comes to conscious acceptance. This study on architectural features and refinement is divided mainly into component / elements and ornament / refinement in search of a design guideline to create a modern Thai architectural identity.

The objectives of this research are as follows: 1) Reviewing the principles and concepts of modern Thai architectural identity, and developing conceptual frameworks for research comprising key concepts and related concepts and factors; 2) Architectural field surveys, on various regions of Thailand, of the samples and distinctive works based on key concepts and related factors; 3) Study of the design concepts of architects and academics through interviews, portraying the inspiration and direction of their creativity in architecture; 4) Investigating the opinions of general architects and the general public regarding the design of modern Thai architecture; 5) Presenting conclusions based on analysis and discussion, including suggestions about how to implement the findings in order to create elements and refinement of modern Thai architecture.

The result of this integrated research shows that through their architectural work the architects have brought architectural features and refinement into their designs. It can be analyzed using different sources of information such as by reviewing articles, examining the opinions of various architects, and the general public, including the use of factor analysis in analyzing significant perceptual dimensions. The results of the integrated analysis of Thai architecture on its features and refinement show that the dimension on change in terms of transformation is mostly high, the dimension of inheritance is mostly medium, and at the same time, the dimension on reinvention is mostly low.

Analysis and discussion concerning the features and refinement of architecture reach the conclusion that the design of the building can be categorized mostly as 'transformation' and least as 'reinvention'. The findings can be summarized according to the following key concepts:

1) The overall perspective: the features, component, layout, and materials are considered as mostly being transformed and least of all reinvented; structure / construction represents a similar dimension of change.

2) Components / elements: gateways, openings for lighting, doors and windows are considered as mostly inherited and least of all reinvented; courts / verandas / terraces are considered mostly as being transformed and least of all reinvented, while raised floors and building structures and the base of buildings are also considered in a similar dimension of change; column and capital are considered mostly as being inherited and least of all reinvented; porches, shading devices and skids are transformed and least of all reinvented.

3) Ornament and refinement: the overall perspective indicates that decoration, related layout and material selection are considered in more cases as being transformed and less as reinvented, while the creative works of painting and sculpture are mostly inherited and least of all transformed.

The overall research findings show that the architecture expressing Thai identity through architectural features and refinement has a high dimension of transformation, medium dimension of inheritance and low dimension of reinvention. These findings can be applied to the creation of features and refinement of modern Thai architecture as follows:

1) The factors of transformation are related to design, composition, layout, material selection as well as structure / construction. Transformation covers such components / elements as raised structure, building base and its design, porch, veranda and skid.

2) The factors of inheritance are related to decoration, layout and material selection. Inheritance covers such elements as gateways, lighting openings, doors, windows, columns and capitals as well as the creative design of painting and sculpture.

The result of this research reflects the challenge of future research which is to find the factors that can make modern Thai architectural identity more widely accepted. The modern Thai architecture of today, according to the research findings, signifies the processes of transformation and inheritance. The challenge is to create a real value in modern Thai architecture that is responsive to the needs and delight of Thai people, and not simply just an architecture that resembles what has already been created.

Keywords: Architectural features and refinement / Components / elements / Ornament / refinement